

РОЗДІЛ 1.

Проблеми економічної теорії та управління національним господарством

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто теоретичні аспекти інноваційної діяльності підприємств, надано характеристику динаміці основних показників інноваційної діяльності промислових підприємств України.

Ключові слова: інвестиції; нововведення; інновації; інноваційний розвиток; інноваційний процес; впровадження інновацій.

Постановка проблеми. Важливим аспектом реформування сучасної інноваційної системи стає створення функціонуючого механізму фінансування інноваційної сфери, що включає в себе різні джерела інвестиційних ресурсів, а також формування ефективної системи фінансових інститутів, створених як державою, так і сектором приватного бізнесу, яка покликана стимулювати активність інноваційних процесів в державі.

Економічне зростання є результатом успішної діяльності підприємств усіх галузей національної економіки і залежить значною мірою від інноваційної діяльності підприємств. І оскільки національна економіка України перебуває на стадії розвитку ринкових відносин, питання поживлення інноваційної діяльності та залучення досягнень науково-технічного прогресу на промислові підприємства набуває особливого значення. Сучасний етап розвитку національної економіки обумовлює безперервний пошук нових технологічних ідей, прискорення науково-технічного прогресу та впровадження нової або вдосконаленої техніки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням інноваційної діяльності в економіці та теоретичним підходам, що відображають інноваційно-інвестиційну діяльність, приділяли увагу такі вчені-економісти, як Ю.Бажал, О. Васильєв, В. Геєць, П. Завлін, М. Кондрат'єв, О. Микитюк, В.Соловйова, М. Якубовський, Ю. Яковець та ін.

Однак недостатньо дослідженими є деякі питання, що стосуються теоретичних аспектів інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств. Трансформується система стратегічних пріоритетів, змінюються підходи до оцінки результативності інвестицій різними інституційними групами, що вимагає нових наукових узагальнень і висновків.

Актуальність теми роботи та необхідність вирішення зазначених проблем визначили постановку цілі і завдання дослідження.

Вклад основного матеріалу. Інновації на сьогоднішній день складають основу конкурентоспромож-

ності фірм, галузей та цілих країн, сприяють завоюванню більших об'ємів на ринках збуту та закупівель шляхом освоєння нових, більш привабливих для споживача продуктів та послуг, що мають зовсім нові споживчі властивості. Реальні інвестиції здійснюються на підприємствах у різних формах (реконструкція, модернізація, перепрофілювання, оновлення окремих видів основних фондів, нове будівництво, інвестиції в НДДКР, нематеріальні активи та продукти інтелектуальної діяльності тощо).

Інновації є дуже складною, багатогранною проблемою, що охоплює весь комплекс відносин дослідження, виробництво, збуту. Інновації – це кінцевий результат інноваційної діяльності, який отримує втілення у вигляді нового або вдосконаленого продукту, технологічного процесу, використовуваного в практичній діяльності, нового підходу до соціально-економічних послуг.

Як зазначають науковці, в літературі зустрічається декілька підходів до визначення сутності інновацій. Розповсюдженими є дві точки зору, коли в одному випадку нововведення вважається результатом творчого процесу у вигляді нової продукції, технології, методу тощо, в іншому – процесом введення нових виробів, елементів, підходів, принципів замість діючих.

Нововведення – оформлений результат фундаментальних досліджень, розробок або експериментальних робіт у певній сфері діяльності по підвищенню її ефективності [1].

Важливим моментом на підприємстві є впровадження нововведення, перетворення його у форму інновації, тим самим здійснюючи інноваційну діяльність і досягаючи необхідної ефективності. Для цього слід провести маркетингові дослідження, НДДКР, організаційну і технологічну підготовку виробництва, здійснити виробництво та оформити результати.

Процес по стратегічному маркетингу, НІОКР, організаційно-технологічній підготовці виробництва, виробництву й оформленню нововведень, їхньому впровадженню (чи перетворенню в інновації) і поши-

ренню в інші сфери називається інноваційною діяльністю. Інноваційний процес являє собою сукупність процедур і засобів, за допомогою яких наукове відкриття, ідея перетворюються в соціальне, в тому числі освітнє нововведення. Таким чином, діяльність, що забезпечує перетворення ідей у нововведення, а також формує систему керування цим процесом, і є інноваційна діяльність.

Законодавство України у сфері інноваційної діяльності базується на Конституції України і

складається із Законів України «Про інвестиційну діяльність», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про наукову і науково-технічну експертизу», «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків» та інших законодавчих актів, що регулюють суспільні відносини у цій сфері [2; 3].

Для того, щоб підприємство вважалось зорієнтованим на інноваційну діяльність, воно має відповідати низці критеріїв інноваційності.

Таблиця 1

Комплекс параметрів інноваційності підприємства

№ п/п	Вид параметру	Показники, що характеризують параметр
1	Параметри наукомісткості виробництва	- чисельність науково-технічних кадрів у загальній кількості зайнятих (не менше 15 %); - річний приріст витрат на НДДКР; - обсяг фактично проведених і нормативних витрат на НДДКР (не менше 5 % обсягу продукції); - обсяг витрат на оплату праці, послуг суб'єктів інноваційної інфраструктури щодо маркетингу, реклами, підготовки кадрів; - частка прибутку, спрямована на НДДКР (не менше 5 %).
2	Параметри якості й конкурентоспроможності продукції	- якість і диференціація продукту; - чисельність каналів постачання й збуту готової продукції; - частка ринку, його структура; - обсяг витрат на проведення випробувань, сертифікацію продукції, строк чинності дії сертифікатів.
3	Параметри техніко-економічного рівня продукції	- відповідність товарів національним і світовим стандартам; - фондоозброєність; - середній життєвий цикл інновацій (не більш як 3 роки); - наявність у складі промислової продукції принципово нових товарів, які не випускаються іншими підприємствами.
4	Параметри оновлення продукції (технології)	- частка принципово нової продукції у загальному обсязі виробництва (не менше 10 %); - частка науково-технічних витрат у собівартості виробів (не менше 30 %); - коефіцієнт оновлення продукції (не менше 5 % на рік); - наявність технологічних інновацій (нових технологічних процесів); - співвідношення інновацій-продуктів та інновацій-процесів (не менше 2:1).
5	Параметри експортоспроможності продукції, виробництва	- питома вага виробів, що знаходять збут за кордоном; - обсяги зарубіжних ринків, їх сегментація; - частка виробів, реалізованих за ВКВ.

Джерело: [4].

Інновації характеризуються більш високим технологічним рівнем, новими споживчими якістьями товару чи послуги в порівнянні з попереднім продуктом. Поняття «інновації» застосовується до всіх нововведень як у виробничій, так і в організаційній, фінансовій, науково-дослідній, навчальній та іншій сферах, до будь-яких удосконалень, що забезпечують економію витрат чи навіть створюють умови для такої економії. Інноваційний процес охоплює цикл від виникнення ідеї до її практичної реалізації.

Процеси відновлення пов'язані з ринковими відносинами. Основна маса інновацій реалізується в ринковій економіці підприємницькими структурами як засіб вирішення виробничих, комерційних завдань, як найважливіший фактор забезпечення стабільності їхнього функціонування, економічного росту і конкурентоздатності.

Сучасні умови розвитку України, події у світі та внутрішня політична й економічна нестабільність диктують необхідність розробки економічної стратегії, яка має спиратися, насамперед, на інноваційну компоненту, оскільки інновації передбачають не лише технічно і технологічно нові продукти, але й нові ринки, залучення і використання творчого потенціалу нації [8].

Нерозвиненість інформаційної структури істотно ускладнює можливості комерціалізації розробок, визначає необхідність розробки для цього специфічного ринку особливих прийомів і методів маркетингової діяльності, а також навчання володіння ними фахівців інноваційних фірм. Зокрема, необхідна активна робота з просування інновацій на ринок і пошуку перспективних груп споживачів. Це можуть бути постійні контакти з фахівцями підприємств і галузей; участь в

виставках, конференціях, симпозиумах; організація спеціалізованих семінарів для споживачів, представлення інформації про фірму в Інтернет. Як система ринку інновацій, має свої функції, організаційну структуру, механізм функціонування.

В Україні протягом 2013–2016 рр. скорочувалась кількість інноваційно-активних підприємств України,

а динаміка основних показників інноваційної діяльності промислових підприємств за 1991–2013 рр. свідчить про те, що їх інноваційна активність досі не досягла рівня 1991 р. по жодному з аналізованих показників (див. табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка основних показників інноваційної діяльності промислових підприємств України

Роки	Кількість підприємств, що впроваджували інновації		Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, до кількості промислових підприємств		Кількість освоєних нових видів продукції		Кількість упроваджених нових видів технологічних процесів	
	од.	% до 1994 р.	%	% до 1994 р.	найменувань	% до 1991 р.	од.	% до 1991 р.
1991	-	-	-	-	13790	100	7303	100
1992	-	-	-	-	16408	118,9	6495	88,8
1993	-	-	-	-	15395	111,6	5085	69,6
1994	2181	100,0	26,0	100,0	13163	95,4	3559	48,4
1995	2002	91,8	22,9	88,0	11472	83,2	2936	40,2
1996	1729	79,3	19,3	74,2	9822	71,2	2138	29,3
1997	1655	75,9	17,0	65,4	10379	75,3	1905	26,1
1998	1503	68,9	15,1	58,0	10796	78,3	1348	18,5
1999	1376	63,1	13,5	51,9	12645	91,7	1203	16,5
2000	1491	68,4	14,8	56,9	15323	111,1	1403	19,2
2001	1503	68,9	14,3	55,0	19484	141,3	1421	19,4
2002	1506	69,1	14,6	56,1	22847	165,7	1142	15,6
2003	1120	51,4	11,5	44,2	7416	53,8	1482	20,3
2004	958	43,9	10,0	38,5	3977	28,8	1727	23,6
2005	810	37,1	8,2	31,5	3152	22,8	1808	24,7
2006	999	45,8	10,0	38,5	2408	17,5	1145	15,7
2007	1186	54,4	11,5	44,2	2526	18,3	1419	19,4
2008	1160	53,2	10,8	41,5	2446	17,7	1647	22,6
2009	1180	54,1	12,8	49,2	2685	19,5	1893	25,9
2010	1217	55,8	13,8	53,1	2408	17,5	2043	28,0
2011	1327	60,8	16,2	62,3	3238	23,5	2510	34,4
2012	1371	62,9	13,6	52,3	3403	24,7	2188	30,0
2013	1312	60,2	13,6	52,3	3138	22,8	1578	21,6
2014	1743	79,9	16,1	61,9	3661	26,5	1743	23,9
2015	1217	55,8	17,3	66,5	3136	22,7	1217	16,7

Джерело: розраховано на підставі [5; 6; 7].

Аналіз інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств показав, що для підвищення потенціалу промисловості України необхідно виконати комплекс фінансових, інституційно-правових, зовнішніх та внутрішніх заходів на різних рівнях управління підприємством:

- розширити напрямки державної підтримки;
- збільшити надходження інвестицій для здійснення технічної модернізації;
- провести науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи;

– створити нові енергонезалежні науково-виробничі об'єднання, які можуть концентрувати ресурси на виробництві перспективних зразків нової техніки для забезпечення промислових підприємств;

– створити індустріальні парки, технологічні інкубатори, бізнес-інкубатори на базі профільних вищих навчальних закладів, провідних освітніх та науково-дослідних установ;

– удосконалити механізми співпраці ринку освітніх послуг та ринку праці.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Інвестиційна діяльність промислових підпри-

емств створює систему для здійснення капітальних вкладень в процеси інноваційної діяльності з метою отримання кінцевого результату, що приносить дохід і соціально – економічний корисний ефект.

Особливості інноваційного процесу створюють умови для взаємного впливу інноваційних та інвести-

ційних циклів в процесі створення нововведень і можливості для їх взаємодії з метою мінімізації обсягів інвестиційних ресурсів і оптимального використання авансованих коштів; скорочення тривалості інвестиційного та інноваційного циклів і досягнення комерційного ефекту від реалізації інноваційного продукту.

Список використаних джерел

1. Стратегия предприятия и стратегический менеджмент : учеб. пособие / Ю. В. Соболев, В. Л. Дикань, А. Г. Тейнека, Л. А. Позднякова. – Харьков : ООО : «Олант», 2002. – 416 с.
2. Закон України «Про інноваційну діяльність» № 40-IV від 04.07.2002 р. зі змін. і доп. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.
3. Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Програми розвитку інвестиційної діяльності на 2002–2010 роки» № 1801 від 28.12.2001 р. зі змін. і доп. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/>.
4. Длугопольський О. Проблеми переорієнтації інвестиційних потоків в пріоритетні галузі індустрії / О. Длугопольський // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Сер. Економіка. – 2001. – № 7. – С. 137–139.
5. Офіційні статистичні дані Держкомстату України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Статистичний збірник «Промисловість України»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/druk/katalog/prom/prom.zip>.
7. Аналіз інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств: пріоритети та важелі [Електронний ресурс] / І. Р. Крючкова // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2014. – № 6 (16). – С. 116–120. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n6.html>.
8. Проблеми та пріоритети формування інноваційної моделі розвитку економіки України / [Я. А. Жаліло, С. І. Архієреєв, Я. Б. Базилук та ін.]. – К. : НІСД, 2006. – 119 с.

Н. В. Мицкевич,

Черноморский национальный университет им. Петра Могилы, г. Николаев, Украина

ИННОВАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СИТУАЦИИ В УКРАИНЕ

В статье рассмотрены теоретические аспекты инновационной деятельности предприятий, охарактеризована динамика основных показателей инновационной деятельности промышленных предприятий Украины.

Ключевые слова: инвестиции; нововведения; инновации; инновационное развитие; инновационный процесс; внедрение инноваций.

N. V. Mitskevych,

Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolaiv, Ukraine

INNOVATIVE PROCESSES UNDER THE CONDITIONS OF THE MODERN ECONOMIC SITUATION IN UKRAINE

In the article are considered theoretical aspects of innovative activity of enterprises, are characterized the dynamics of the main indicators of innovative activity of industrial enterprises of Ukraine.

Key words: investments; innovations; innovative development; innovation process; introduction of innovations.

Рецензенти: *Великий Ю. В.*, д-р екон. наук, професор;
Горлачук В. В., д-р екон. наук, професор.

© Міцкевич Н. В., 2017

Дата надходження статті до редколегії 23.05.2017